

Horváth Tibor¹ - Komjáthy Lajos²

A BÉKEMŰVELETEKBEN RÉSZTVEVŐ ERŐK BELSŐ VESZÉLYEZTETETTSÉGE ÉS A VÉDEKEZÉS LEHETŐSÉGEI

INTERNAL THREATS TO FORCES PARTICIPATING IN PEACE OPERATIONS AND POSSIBILITIES OF DEFENSE

<https://doi.org/10.30583/2021-3-4-006>

*“A legjobb ellátmány a kiváló kiképzés,
megóv a felesleges veszteségektől!*

/Rommel/”

Absztrakt

A cikk áttekintést ad a békeműveletek során megjelenő belső fenyegetettségről, ezek formáiról, valamint a demokratikus államok stabilitását és a kormányzati erők munkáját is fenyegető veszélyekről. A szerzők elemzik és csoportosítják a fenyegetettség típusait és formáit. Elemzik azokat az elvárásokat, amelyek mind a modern XXI. századi békeműveletekben, mind a fegyveres harcokban megjelenhetnek, és ajánlásokat fogalmaznak meg a velük szemben való védelem során.

Kulcsszavak: Molotov-koktél; aszimmetrikus harc; békeműveletek; modern katonai védelem; kiképzés; felkészítés; tapasztalatok; lázadók, kritikus infrastruktúra, hibrid hadviselés.

¹ Horváth Tibor (PhD) Nemzeti Közszolgálati Egyetem, horvathtibor@uni-nke.hu
Tibor Horvath (PhD) associate professor, National University of Public Service
ORCID kód: 0000-0003-4742-847X

² Komjáthy Lajos József (PhD) Nemzeti Közszolgálati Egyetem, komjathy.lajos.jozsef@uni-nke.hu
Lajos József Komjáthy (PhD) university senior lecturer, National University of Public Service
ORCID kód: 0000-0002-6486-9122

Abstract

The article provides an overview of the internal threats that arise during peace operations, their forms, and the threats to the stability of democratic states and the work of government forces. The authors analyse and group various types and forms of threats, furthermore, they also analyse expectations that arise in modern, 21st century peace operations and armed conflicts, while they also formulate defence recommendations against them.

Keywords: Molotov-cocktail; asymmetric warfare; peace operations; modern defence; training; preparing; experiences; insurgency, critical infra structure, hybrid warfare.

Bevezetés

A XXI. században is komoly feladat a béke megteremtése és fenn-tartása a világ különböző országaiban. Ez a feladat az összetettség mellett számos olyan kihívást tartalmaz, amely jelentősen befolyásolhatja a műveletek sikerét.

A kijelölt békeműveleti erők felkészítése és feladatvégrehajtása során egyre gyakrabban találkozunk a belső fenyegetettséggel és annak különböző megjelenési formáival. A fenyegetettségre utaló jelek időbeni felismerése jelentős mértékben meghatározhatja a művelet sikerét.

Az évszázadunkra jellemző hatásalapú, hibrid hadviselés már tartalmazza a belső támadásokat, mint az aszimmetrikus hadviselés egyik elemét valamely szemben álló erővel szemben. Ez a veszély fokozottan jelentkezik a többnemzeti erőknél, illetve a multikulturális egységeknél. A parancsnokoknak és tiszteiknek kiemelt figyelmet kell fordítaniuk ezen belső fenyegetettségeknek az elkerülésére, elhárítására. Fontosságát jelzi, hogy a békeműveletek során számtalan esetben történt támadás a műveletekben résztvevő erők ellen ilyen módszerrel.

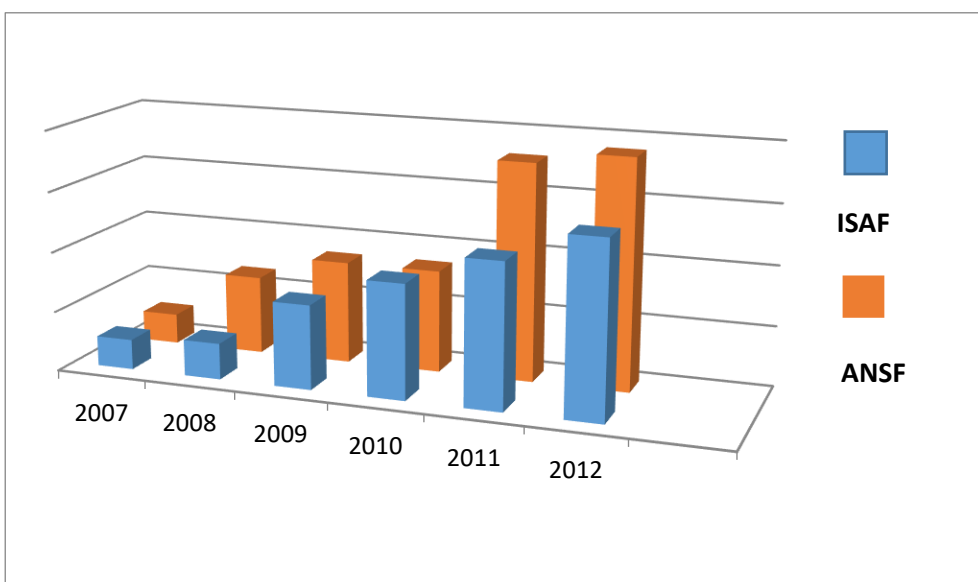
A belső támadások nem korlátozódnak csak a katonai erő ellen, hanem történnek belső támadások más (fegyveres) csoportok pl. rendőri erők ellen is. A támadások kiterjednek a nemzetközi erők képviselői mellett a helyi kormányzati erőkre is.

Mi a belső fenyegetettség, melyek lehetnek a kiváltó okai és milyen módon jelenhet meg a műveletek során?

A belső fenyegetettség az általános fogalma szerint egy olyan sajátos támadás, amikor a támadást végrehajtó a célpont kötelékébe vagy az objektum kezelőállományába tartozik, és mint belső ember jut a támadási pont (célpont) közelébe.³

A katonai megfogalmazása szerint a belső fenyegetettség olyan, a katonai szervezetek ellen elkövetett fegyveres támadás, ahol a támadó a katonai szervezet vagy az azt kiszolgáló állomány tagja.

A békeműveleti feladatok során elkövetett belső támadások leggyakrabban a stabilizálás során kerülnek végrehajtásra, és célpontjaik lehetnek a stabilizációs erők állománya, az új demokratikus rend képviselője vagy kiemelt objektumok, melyek megsemmisülése, rongálása komoly nehézségeket okoz a demokratikus folyamatok ellátásában.

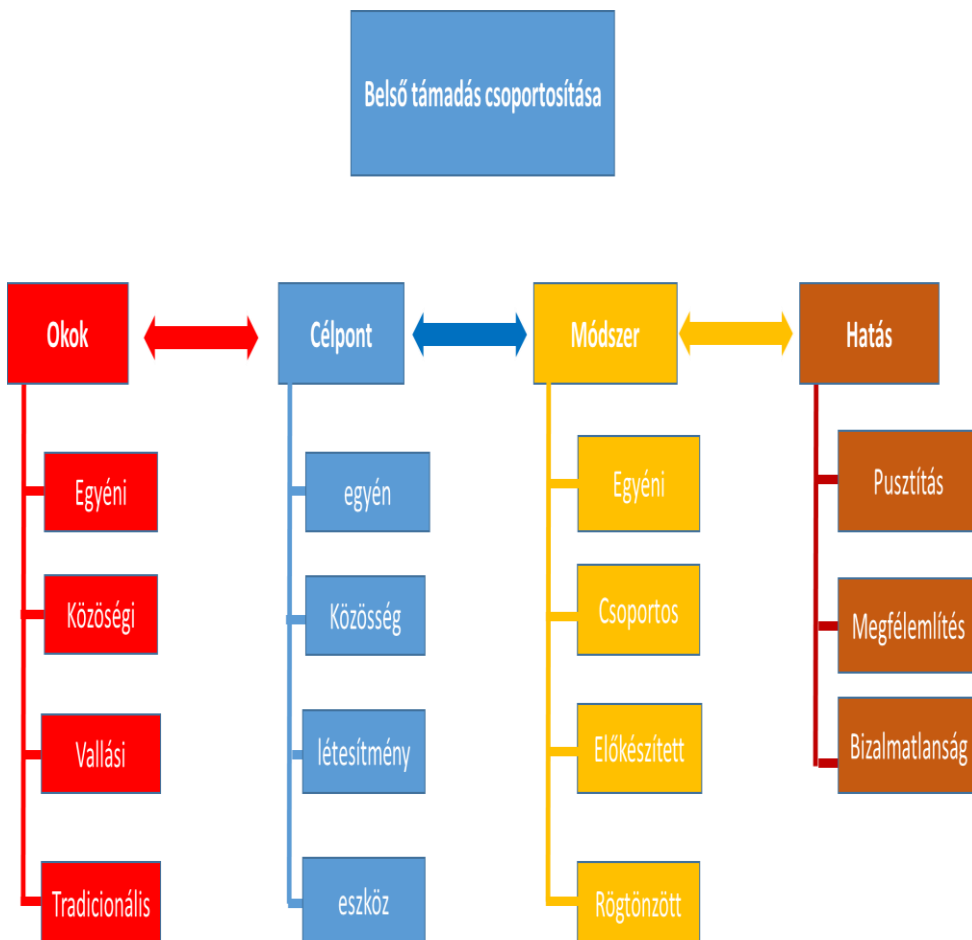

1. számú ábra. Belső támadások alakulása éves bontásban Afganisztánban ISAF⁴ műveletek végrehajtásakor
(készítették a szerzők,
forrás: ISAF Insider Threat Handbook)

³ Napjaink egyik legmegdöbbentőbb támadása 2019. október 03-án a párizsi rendőrségnél történt, ahol az elkövető a rendőrség tagjaként támadta meg társait.

⁴ ISAF=International Security Assistance Force, ANSF=Afghan National Security Forces

A belső támadásokat a következő felosztásban elemeztük:

2. számú ábra. A belső támadások csoportosítása
(készítették a szerzők)

Belső támadást kiváltó okok

Ha vizsgáljuk a támadásokat kiváltó okokat a fenti ábrán megjelöltek szerint, a következő jól elkülöníthető típusok határozhatók meg.

Egyéni sérelmek rendszerint kialakulhatnak a békeműveletek során, illetve közös feladatok, kiképzések végrehajtásakor. A fiatal demokratikus állam kormányzati erői – határőrség, katonaság, rendőrség – felkészítése, kiképzése során a nemzetközi kiképzők által számos olyan lehetőséget rejt, amelyet a kiképzésben résztvevő személyes sérelem-

ként élhet meg. Ez lehet kudarcélmény a kiképzés során, illetve verbális sértés a kiképző részéről, netán fizikai sérelem. Nagyon fontos, hogy számos vallási kulturális területen az életkor tekintélyt biztosít. A tekintély megcsorbítása, sértése szintén kiváltó ok lehet egy belső támadáshoz. Számos ország kiképzési felkészítési rendszerében tiltva van a fizikai érintkezés a kiképző és a gyakorló között, de vannak olyan országok, ahol ez elengedhetetlen, és számos félreértésre adhat okot az ilyen jellegű kiképzés. A támadás végrehajtására fontos egyéni ok lehet a békeművelet során valamely családtag sérülése, illetve elvesztése.

Közösségi sérelemként jelenhetnek meg maguk a békeműveleti erők, mint hódítók. Úgy mutatja be azokat a helyi vagy lázadó média, mint a közösség identitásának és kultúrájának elnyomóját.

Az egyik legérzékenyebb pont a vallási sérelem, amely lehet vélt vagy valós. A békeművelet során sokszor a nem megfelelő ismeret-szint is eredményezheti a helyi vallás megsértését⁵. A gazdasági, ellátási nehézségek egy adott területen nagyon gyorsan átalakulhatnak vallási ellentétté, különösen több vallási szereplős művelet esetében. Az ilyen esetekben a vallási szélsőségek hamar tért nyernek. Gyorsan megtalálják azokat a mély vallási beállítottságú embereket, akiket felhasználhatnak a támadásokra.

Tradicionális okok is megjelennek, ha olyan műveleti erők vannak jelen, amelyek a történelem során számos esetben álltak szemben a műveleti területen lévő lakossággal, illetve olyan tagjai vannak a műveleti erőnek, amelyek mély, ellenséges érzelmi töltettel kapcsolódnak a helyi emberekhez.

A belső támadások célpontjait vizsgálva a legismertebbek az egyéni célpontok elleni támadások, ilyenkor olyan embereket ér támadás a környezetükből, akiket valamilyen irányvonallal, eszmével azonosítanak, illetve karizmatikus meghatározó vezetője a köteléknek vagy a műveletnek, demokratikus vezetésnek.

Támadások célpontjai lehetnek csoportok, közösségek, műveleti erők, amikor a helyi és a békeműveleti erők valamilyen közös feladatot

⁵ Afganisztánban az ISAF-katonák számos esetben követtek el ilyen hibákat. A legkirívóbb a baghrami légi bázison történt, ahol „Korán-égetés” történt. De az is előfordult, hogy megszenteltetnek vallási tárgyakat (pld. bakancssal tiporták az imaszőnyeget).

hajtának végre, és a támadó – gyakori esetekben öngyilkos merénylő – együtt van a célcsoporttal.

Belső támadás történhet valamely létesítmény ellen, amely meghatározó az adott területen, az ország életében. A kritikus infrastruktúrát kiszolgáló létesítmények jellemzően erős fizikai védelemmel rendelkeznek külső támadás ellen. Csak a belső támadónak van lehetősége - ismerve a biztonsági rendszabályokat vagy azok egy részét - bejutnia az objektumba és ott támadást végrehajtania.

A békeműveletek során belső támadásként olyan célpont kerülhet kijelölésre, amely a műveletekben meghatározó szerepű és jelentőségű eszköz. Ez lehet precíziós fegyver, irányító- vagy vezérlőeszköz, számítógép, illetve a napjainkban egyre inkább felhasználásra kerülő UAV-k (pilóta nélküli repülőeszközök – a szerkesztő). Ezeknek az eszközöknek a megsemmisítése vagy megrongálása komoly hátrányt eredményezhet a műveletek végrehajtásában.

A műveleti területen kiépített bázisok (táborok) működtetése során fokozott figyelmet kell fordítani a közösségi helyiségek biztonságára, védelmére. Ilyen lehet elsősorban az étkezdé, ahol a támadó előidézhet fertőzést, illetve ételmérgezést, ezáltal jelentős létszámot tud hosszabb-rövidebb időre kivonni a műveletek végrehajtásából.

Kiemelt jelentőségűek és nagy odafigyelést igényelnek a lőszer- és üzemanyag-ellátó pontok. Az esetleges belső támadó ezeken a helyeken minimális előkészítés mellett is komoly anyagi kárt és ellátási problémát tud okozni.

A támadások módszereit tekintve a legáltalánosabb és a legnehezebben felderíthető az egyéni támadás. Nincsenek segítők, társak, gyakran az adott helyzetet kihasználva hajtja végre a támadást az elkövető „az alkalom szüli a tolvajt” elv alapján, jellemzően a pillanatnyi felindulás vagy sérelem hatására. A legtöbb alkalommal az ilyen támadó, mint öngyilkos merénylő kerül a fókuszba.

A csoportos támadások végrehajtása már szervezést és előkészítést igényel, így felderítése hatékonyabb lehet, mint az egyéni támadások esetén. Jellemzője viszont az összehangolt, nagyobb erejű, több sérülttel járó támadás. A csoportos belső támadás az aszimmetrikus hadviselés egyik formája és előkészítője is lehet egy külső összehangolt fegyveres támadásnak.

Előkészített támadásnál a célpont kiválasztása tudatos és bizonyos hatáselemzést is igényel a támadó részéről. Az előkészített támadások, különösen a csoportos támadások a szervezési feladatok miatt már könnyebben felderíthetővé válnak.

A rögtönzött támadások 90%-a érzelmi okok miatt, a kialakult helyzet, alkalom kihasználásával történik, és felderítése, előrejelzése a legnehezebb.

Érdemes a belső támadások hatását részletesebben megvizsgálni. A kitűzött eredmény lehet a cél, illetve a célpontok megsemmisítése. Ez gyakorta jellemző az egyéni célpontokra, de ilyen lehet a kevésbé biztosított (védett), helyhez kötött tárgyakra irányuló támadás is. A hatásvizsgálat során soha nem feledkezhetünk meg arról, hogy bár nem gyakori, de a hatás szempontjából kiemelt lehet egy fontos személy vagy objektum megsemmisítése. A vezetőknek nem szabad megfeledezni arról, hogy sosincs tökéletes védelem, ez pedig fokozottan érvényesül a belső támadások során.

A támadások alapvető célja lehet a megfélemlítés, amikor a célpont megsemmisítése nem elvárt hatás, de a békeműveletet támogató erők, szervezetek és tömegek felé üzenet átadása, esetleg másodlagos hatásaként lehet zavarkeltés is.

A támadások hatásait elemezve a belső támadásoknak egyik hatása lehet a bizalmatlanság megteremtése a békeműveleti erők irányában vagy zavarkeltés, esetenként tömeghisztéria, amely előkészíthet egy összehangolt fegyveres támadást a kormányzati és békefenntartó erők ellen. Ez a támadás nem csak fizikai jellegű lehet, hanem tudatosan végrehajtott rémhírterjesztés is beépített személyektől. Másik hatása lehet a demokratikus erők soraiban történő nagyfokú bizalmatlanság kialakítása egymás iránt, ezáltal a lázadók elleni fellépés, a műveletek hatékonyságának csökkentése ("az ellenség a sorainkban van"). A támadások harmadik hatása pedig ténylegesen a fizikai pusztítás, rombolás.

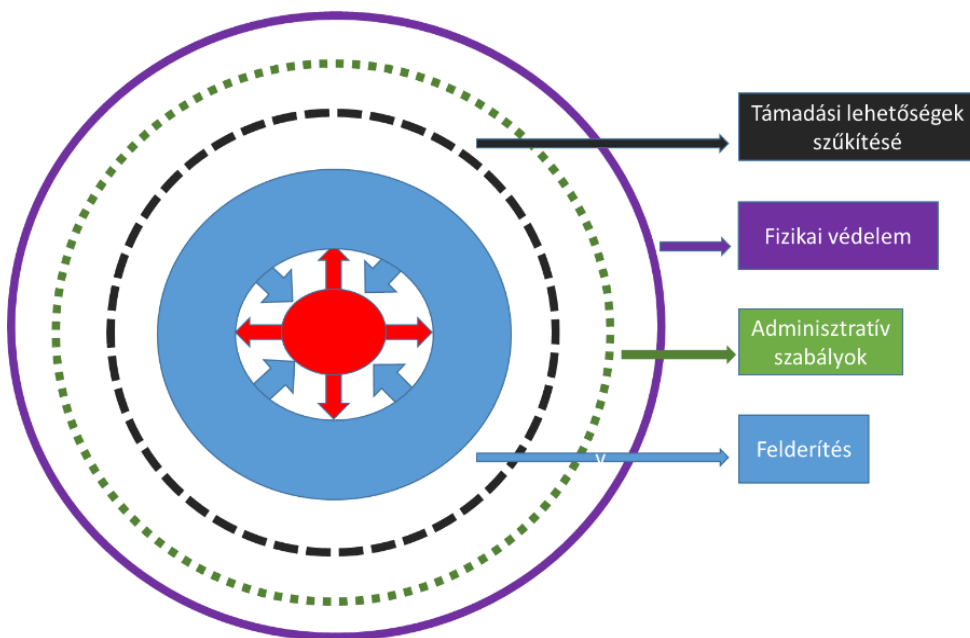
Hogyan tudunk védekezni a belső támadások ellen?

A belső támadások elleni védelem a támadások összetettségéből és bonyolultságából adódóan nagyon nehéz, viszont mindent meg kell tenni elhárításuk, illetve hatásuk csökkentése érdekében.

A legfontosabb megelőzési módszer a felderítés. Ennek során a felderítés minden fajtáját igénybe kell venni, és az ellenőrzött információkat a leggyorsabban el kell juttatni a lehetséges célponthoz, s ezzel egy időben azonnali ellenintézkedéseket kell kiadni. A felderítés során hangsúlyt kell fektetni a megelőzésre, valamint arra, hogy a lehetséges támadó előtt rejtve maradjon a felderítés ténye. A felderítések végrehajtása során a rejtett információszerzésnek és elemzésnek kiemelkedő szerepet kell kapnia.

A megelőzés módszerei közé tartozik az adminisztratív szabályok kialakítása és azok betartatása a vezetői és végrehajtói állománnyal. Ilyenek például a védett objektumba történő belépések korlátozása, a biztonsági bevizsgálások, átvilágítások egy beosztás betöltése, elfoglalása előtt. Ilyen volt például Afganisztánban, hogy az RC NORTH arab munkásai minden nap és minden esetben átvizsgálásra kerültek, védett személyek érkezésekor, valamint Angela Merkel 2012. márciusi villámlátogatásakor megtiltották belépésüket a tábor területére, és csak a vezetői állomány korlátozott része ismerte az érkezés pontos idejét.

4 körös védelem a belső támadások ellen

3. számú ábra. A négykörös védelem összetevői
(készítették a szerzők)

Gyakori rendszabály, hogy a védett objektumban csak az ott rendszeresített eszközöket, illetve felszereléseket lehet használni. Ide sorolható, hogy az alkalmazások során a bevetési csoportok, kisalegységek – amennyiben lehetséges – mind nemzeti, mind vallási hovatartozást tekintve homogének legyenek. A védett objektumba történő belépési lehetőség korlátozása során az ISAF RCNORTH vezetési pontjára történő bejutás egy elektromos kapun keresztül történt, és csak meghatározott személyek és beosztású katonák kaptak erre jogosultságot.

A fizikai védelem két főcsoportra osztható: az egyéni védőeszközök használatára és a kollektív eszközök biztosította védelemre. Ezek használata az egyén érdeke, de a használat megkövetelése a parancsnok, a vezető felelőssége.

A támadási lehetőségek szűkítése (korlátozása) egy összetett tevékenység, amely arra irányul, hogy kivédjük, de legfőképpen megelőzzük a belső támadásokat.

A belső támadások főbb jellemzői:

A belső támadások három alapvető jellemzője:

- 1) a meglepés;
- 2) a gyorsaság;
- 3) a sokkhatás.

Ezeknek a jellemzőknek a tükrében adódnak a védekezés lehetőségei, illetve eszközei. A meglepést a gyors elemzésekkel, folyamatos adatgyűjtéssel és hatékony riasztási rendszerrel tudjuk csökkenteni. A gyorsaságot az adminisztratív szabályok betartásával és ellenőrzésével csökkenthetjük.

A belső támadás okozta sokkhatást tudatos felkészítéssel, a békeműveletek személyi állományának pszichikai vizsgálatokon alapuló kiválasztásával és a folyamatos tapasztalatfeldolgozásokkal tudjuk csökkenteni.

A tapasztalatoknak megfelelően a védekezés alkalmas módszereinek a megválasztása és a belső támadások elleni felkészítések kiemelt feladatot jelentenek a vezetők részére.

Összegzés, javaslat

A szerzők véleménye szerint nem lehet egyértelműen meghatározni a belső támadást kiváltó okokat, amelyek összetettek, és meghatározásuk nagyon nagy figyelmet igényel. Mégis, mit tehetünk ezeknek az eseményeknek a csökkentésére, esetleges elkerülésére:

- kiemelt jelentőségű a média- és tömegtájékoztatás feladata a békeműveletek elfogadtatásában és a helyi lakosság támogatásának megnyerése érdekében;
- nagyon fontos az új demokratikus államok kormányzati erőinek felkészítése során a személyes kapcsolatok kialakítása a kiképzők és a gyakorlók közt;
- a felkészítőknek (kiképzőknek) magas fokú kulturális és vallási ismeretekkel szükséges rendelkezniük a műveleti terület lakosságáról;
- fontos a kiképzési, pedagógiai módszerek és a hatékonyság folyamatos felülvizsgálata a kiképzések során;
- elengedetlen a nemzeti sajátosságok elfogadása és a pártatlanság a különböző nemzeti és nemzetiségi kérdésekben;
- közös feladat végrehajtása során az új demokratikus állam kormányzati erői és a saját csapatok között szükséges jól elhatárolni a feladatokat;
- minimalizálni kell a polgári lakosság anyagi és emberi veszteségeit a békeművelet végrehajtásakor;
- fontos a műveleti környezet megfelelő és folyamatos értékelése és elemzése;
- elsődleges a békeműveleti erők célirányos felkészítése a feladatukra;
- aktív és passzív rendszabályok bevezetésével és betartásával csökkenteni kell a támadások lehetőségét;
- kiemelten kell kezelni a műveleti területen történő Befogadó Nemzeti Támogatás kérdéseit, mivel nem kellő odafigyelés esetén könnyen szűk keresztmetszetté válhat, ezáltal veszélyeztetheti a kontingensek biztonságát.

A békeműveletek sikerének egyik kulcskérdése a helyi lakosság szimpátiájának, elfogadó készségének a növelése.

A lázadó (ellenzéki) erők gyakran kiváló kommunikációval igyekeznek szembe fordítani a lakosságot a műveleti erőkkel. A gazdasági és ellátási nehézségek okaként a külső erőket nevezik meg („*felhasználják a nemzeti termékeket, elfogyasztják előlünk az élelmiszereket, tönkreteszik a termőföldjeinket a járműveikkel*” stb.).

Afganisztánban heti szinten voltak megbeszélések a műveleti erők által okozott kár megtérítésére, illetve a helyi lakosság ellátásának segítésére. Ezért kiemelt feladat a békeműveletekben a helyi emberek logisztikai támogatása (mezőgazdaság, ipar, közlekedés). Teli hassal az ember nem megy harcolni, elégedett ember nem vonható be erőszakos cselekedetekbe.

„A háborúhoz három dolog kell: pénz, pénz, pénz”

/Raimondo Montecuccoli/

„A békéhez ennek többszöröse...”

/Szerzők/

A szerzők véleménye szerint ezek azok a kulcskérdések, amelyek fókuszban tartásával van esély a belső fenyegetettség csökkentésére, minimalizálására. A fegyveres erők tagjainak védelmében számos tanulmány és ajánlás készült a témában, de ezek csak akkor hatékonyak, ha megköveteljük azok betartását.

Felhasznált irodalom

1. Komjáthy Lajos: Hatásalapú műveletek előkészítése a felkelők elleni tevékenységek során. Budapest, Honvédségi Szemle, 144:(3) (2016)
2. Fukuyama Francis: Államépítés, kormányzás és világrend a 21. században. Budapest, 2005 ISBN: 9637340122
3. Tibor Horvath: Emergency cases at countering improvised explosive devices, and their potential management. Revista Academiei Fortelor Terestre / Land Forces Academy Review 94: 2 (2019)

4. Tibor Horvath: Az ISAF Északi Regionális Parancsnokság felépítése, törzse és működése. In: Boldizsár, Gábor; Wagner, Péter (szerk.) A Magyar Honvédség befejezett szárazföldi műveletei Afganisztánban: Tapasztalatgyűjtemény, Budapest, Magyarország: Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtiszt-képző Kar, (2014)
5. Horváth, Tibor: A műveleti környezet műszaki támogatásának kihívásai In: Csengeri, János; Krajnc, Zoltán (szerk.) Humánvédelem - békeműveleti és veszélyhelyzet-kezelési eljárások fejlesztése. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtiszt-képző Kar, (2016)
6. Horváth, Tibor; Komjáthy, Lajos: Major issues of insider threat and attack based on lessons learned in the area of operations. Revista Academiei Fortelor Terestre / Land Forces Academy Review 25: 2 (98) pp. 108-114., 16 p. (2020)
7. Horváth, Tibor; Tábi, Levente: A C-IED feladatokat kiegészítő, támogató képességek. Honvédségi Szemle: A Magyar Honvédség Központi Folyóirata, 2021/5, 24 p. (2021)
8. Lajos Komjáthy: Training of Experiences, Method and Peculiarities of the Training of Law Enforcement Organizations of Young Democratic States During in Peace Operations. Budapest, 2017. Hadtudományi Szemle X évfolyam 4 szám
9. Lajos Komjáthy: The Nature and History of Cooperation of Military and Police Members and their Tasks during Crisis Management, Budapest 2017. Hadtudományi Szemle X évfolyam 2 sz.
10. Kiss Álmos Péter: Háború a nép között - Esettanulmányok a negyedik generációs hadviselés történetéből, Budapest, 2016 Zrínyi kiadó ISBN 9789633276716.
11. Pál Kata: A Békefenntartás legújabb aspektusai: A Rendvédelmi Békefenntartás a XXI. században. Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Kar, Szakdolgozat, Budapest, (2005.)
12. Schmidt Imre: A „Belső Fenyegetés” (Insider Threat) Afganisztáni Tapasztalatai. Honvédségi Szemle 2013/5
13. Kaka Mohamed, Afganistan: The Soviet invasion and Afghan Response, 1979-1982. (Los Angeles CA University of California Press (1997)

14. Angela Merkel villámlátogatása Afganisztánban. Forrás internet:
<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/afghanistan/9137652/Angela-Merkel-in-surprise-visit-to-Afghanistan-amid-rising-tensions.html>
Letöltve: 2019. augusztus 22.
15. Rendőr támadt kollégáira Párizsban. Forrás internet:
<https://korkep.sk/cikkek/kulugyek/2019/10/03/keses-tamadas-parizsban-meghalt-negy-rendor-az-elkovetot-agyonlottek/>
Letöltve 2020. január 5.